

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

FUQAROLIK JAMIYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Shokirova Begzoda Shokir qizi

Muxiddinova Zebo Sarvar qizi

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti Ekologiya va atrof-muhit
muhofazasi yo'nalishi talabalari*

Ilmiy rahbar: Yursinboyev Jaxongir Mexrojidin o'g'li

CHDPU Yoshlar bilan ishlash va ma'naviyat-ma'rifat bo'limi boshlig'i

Annotatsiya

Tezis fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning asosiy omillarini tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, O'zbekiston kontekstiga alohida e'tibor qaratadi. Unda fuqarolik jamiyati institutlarining demokratik davlat qurishdagi o'rni, huquqiy asoslar, ijtimoiy-siyosiy islohotlar hamda nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) faoliyatining miqdoriy va sifat jihatdan o'sishi kabi masalalar atroflicha ko'rib chiqiladi. Tezida mavjud adabiyotlar va amaliy dalillar sintez qilinib, fuqarolik jamiyatining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy mexanizmlar va shart-sharoitlar aniqlanadi.

Kalit so'zlar: *Fuqarolik jamiyati, rivojlanish omillari, nodavlat notijorat tashkilotlari, O'zbekiston, huquqiy asoslar, islohotlar, demokratiya*

Abstract

This thesis is dedicated to analyzing the key factors in the development of civil society, with a special focus on the context of Uzbekistan. It thoroughly examines issues such as the role of civil society institutions in building a democratic state, legal frameworks, socio-political reforms, and the quantitative and qualitative growth of non-governmental non-profit organizations (NGOs). The thesis synthesizes existing literature and empirical evidence to identify the main mechanisms and conditions ensuring the sustainable development of civil society.

Keywords: *Civil society, development factors, non-governmental non-profit organizations, Uzbekistan, legal frameworks, reforms, democracy*

KIRISH

Zamonaviy demokratik davlat qurish jarayonida fuqarolik jamiyati institutlarining roli tobora ortib bormoqda. Ular davlat va jamiyat o'rtasidagi ko'prik vazifasini bajarib, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi ishtirokini ta'minlaydi, shaxs erkinliklarini himoya qiladi va qonun ustuvorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Biroq, fuqarolik jamiyatining samarali rivojlanishi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, bu omillarni chuqur tahlil qilish va ularning o'zaro bog'liqligini o'rganish dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Ayniqsa, O'zbekiston kabi transformatsiya jarayonini boshdan kechirayotgan mamlakatlarda fuqarolik jamiyatining o'ziga xos rivojlanish yo'li va unga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Fuqarolik jamiyati tushunchasi va uning rivojlanish omillari ijtimoiy-siyosiy fanlarda uzoq vaqtdan beri muhokama qilinib kelinayotgan markaziy masalalardan biridir. Nazariy jihatdan, fuqarolik jamiyati davlatdan nisbatan mustaqil bo'lgan, fuqarolarning o'z-o'zini tashkil etishiga asoslangan, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va siyosiy manfaatlarni ifodalovchi tashkilotlar, harakatlar va aloqalar majmuini anglatadi. Uning asosiy vazifalari qatoriga davlat hokimiyatini cheklash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, ijtimoiy nazoratni amalga oshirish va jamiyatda plyuralizmni ta'minlash kiradi.

Fuqarolik jamiyatining rivojlanishi ko'plab omillar bilan bog'liq bo'lib, ularni bir necha guruhga ajratish mumkin. Birinchidan, huquqiy-institutsional omillar muhim ahamiyatga ega. Bu omillar fuqarolik jamiyati institutlarining erkin faoliyat yuritishi uchun qonunchilik bazasining mavjudligi va uning samaradorligini o'z ichiga oladi. Qonun ustuvorligi, so'z erkinligi, uyushmalar tuzish erkinligi va mulk huquqining kafolatlanishi fuqarolik jamiyatining poydevorini tashkil etadi. Ikkinchidan, siyosiy omillar davlatning fuqarolik jamiyatiga nisbatan siyosati, hukumatning ochiqligi va shaffofligi, shuningdek, siyosiy iroda bilan belgilanadi. Demokratik boshqaruv tamoyillariga sodiqlik va fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikka intilish bu jarayonni tezlashtiradi. Uchinchidan, iqtisodiy omillar fuqarolik jamiyatining barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy farovonlik, o'rta sinfning shakllanishi va NNTlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining mavjudligi ularning mustaqilligini oshiradi. To'rtinchidan, ijtimoiy-madaniy omillar fuqarolarning faolligi, ijtimoiy kapitalning darajasi, ta'lim va ma'rifatning rivojlanishi, shuningdek, jamiyatda o'zaro ishonch va hamkorlik madaniyatining shakllanishi bilan bog'liq.

O'zbekiston kontekstida fuqarolik jamiyatini rivojlantirish omillarini tahlil qilishda so'nggi yillardagi islohotlar alohida o'rin tutadi. Prezident Sh. Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy islohotlar fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Ushbu islohotlar fuqarolik jamiyatining bosqichma-bosqich va izchil o'sishini ta'minlab, uning yangi tendensiyalar va komponentlar bilan boyishiga olib keldi.

Huquqiy-institutsional asoslarning mustahkamlanishi fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'ldi. O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan 200 dan ortiq normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingani buning yorqin dalilidir. Xususan, 2018-yil may oyida qabul qilingan Prezident farmoni fuqarolik jamiyatining davlat boshqaruvidagi ishtirokini kuchaytirishga xizmat qildi. Bu qonunchilik bazasi NNTlarning erkin faoliyat yuritishi, o'z maqsadlarini amalga oshirishi va davlat organlari bilan hamkorlik qilishi uchun mustahkam poydevor yaratdi.

Nodavlat notijorat tashkilotlarining miqdoriy va sifat jihatdan o'sishi fuqarolik jamiyati rivojlanishining muhim ko'rsatkichidir. Hozirgi kunda O'zbekistonda 9000 dan ortiq NNT va 29 ta xalqaro/xorijiy NNT filiali faoliyat ko'rsatmoqda [1]. Bu o'sish aholi sonining ko'payishi va ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarning ortishi bilan bog'liq bo'lib, fuqarolarning o'z

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

muammolarini hal qilishda faol ishtirok etishga intilishini ko‘rsatadi. NNTlar turli sohalarda (ekologiya, ta’lim, sog‘liqni saqlash, yoshlar siyosati, ayollar huquqlari va boshqalar) faoliyat yuritib, jamiyatning turli qatlamlari manfaatlarini ifodalaydi va ularning ovozi davlat organlariga yetkazishda muhim rol o‘ynaydi.

Iqtisodiy va tashkiliy kafolatlarning yaratilishi fuqarolik jamiyatining barqaror rivojlanishini ta’minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. 2008-yilda Oliy Majlis qarori bilan tashkil etilgan NNTlarni qo‘llab-quvvatlash jamoat fondi NNTlarning moliyaviy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Bu fond NNTlarga grantlar ajratish orqali ularning loyihalarini amalga oshirishga yordam beradi, shu bilan birga ularning mustaqilligini oshirishga va davlat buyurtmalarini bajarish orqali ijtimoiy ahamiyatga molik masalalarni hal qilishga ko‘maklashadi. Bunday mexanizmlar NNTlarning faoliyatini rag‘batlantirib, ularning jamiyatdagi ta’sirini kuchaytiradi.

Fuqarolik jamiyatining rivojlanishi demokratiya, qonun ustuvorligi va shaxs erkinligini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shuningdek, u davlatning xalqaro imijini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

O‘zbekistonda Prezident Sh. Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan islohotlar fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi. Xususan, 200 dan ortiq qonun hujjatlarining qabul qilinishi, NNTlarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha jamoat fondining faoliyati va NNTlar sonining sezilarli darajada o‘sishi bu jarayonning muhim natijalaridir. Ushbu tezisda ta’kidlanganidek, fuqarolik jamiyati demokratiya, qonun ustuvorligi va shaxs erkinligining ajralmas qismi bo‘lib, mamlakatning xalqaro imijini shakllantirishda ham muhim rol o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmatov, X.X. (2021). Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy masalalari. Falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. O'zbekiston Milliy universiteti. – <https://oak.uz/dissertatsiya/xolmatov-x-x-ozbekistonda-fuqarolik-jamiyatini-rivojlantirishning-ijtimoiy-falsafiy-masalalari>
2. Murodova, M.M. (2022). Fuqarolik jamiyati institutlarining davlat boshqaruvida ishtirok etishining tashkiliy-huquqiy asoslari (O'zbekiston misolida). Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent davlat yuridik universiteti. – <https://oak.uz/dissertatsiya/murodova-m-m-fuqarolik-jamiyati-institutlarining-davlat-boshqaruvida-ishtirok-etishining-tashkiliy-huquqiy-asoslari-ozbekiston-misolida>
3. Xolmatov, D.A. (2022). Fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatini takomillashtirishning dolzarb masalalari. Ijtimoiy fikr. Inson huquqlari, (1), 101-106. – <https://cyberleninka.ru/article/n/fuqarolik-jamiyati-institutlari-faoliyatini-takomillashtirishning-dolzarb-masalalari>
4. Qodirov, A.A. (2021). O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari. Demokratlashtirish va inson huquqlari, (2), 45-50. –

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

<https://cyberleninka.ru/article/n/ozbekistonda-fu-arolik-zhamiyatini-rivozhlantirishning-ustuvor-yonalishlari>

5. Saidov, S.S. (2020). Fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatini qo'llab-quvvatlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, (4), 1-10. – http://iqtisodiyot.uz/sites/default/files/articles/2020/4/1_10_Saidov.pdf

